

KOMUNIKACJA SPOŁECZNA

CA 4 – Wybrane modele komunikacji

Literatura: Aleksander Szejnberg-Podstawy komunikacji społecznej w edukacji, rozdz. II.

ĆWICZENIA 4

A. MODEL KOMUNIKACJI JAKOBSONA (1960)

Roman Jakobson (językoznawca; 1896-1982) definiuje **lingwistykę** jako **badania nad przekazywaniem komunikatów werbalnych**.

Czynniki, które należy poddawać badaniu i analizie lingwistycznej:

- **nadawca** komunikatu i jego **adresat**;
  - wewnętrzne **właściwości komunikatu**;
  - **kontakt** nawiązywany przez nadawcę i adresata jako uczestników zdarzenia językowego;
  - **wykorzystywanie kodu** wspólnego dla nadawcy i odbiorcy;
  - **podobieństwa i różnice w operacjach kodujących** nadawcy i **kompetencjach deszyfrujących** adresata;
  - określenie **miejsca danego komunikatu w kontekście otaczających go komunikatów**.
- Jest to model odwołujący się do komunikacji werbalnej.
- To tzw. model podwójny. Oznacza to, że z jednej strony akcentuje się czynniki konstytutywne aktu komunikacyjnego, a z drugiej – odpowiadające im funkcje.

❖ Czynniki konstytutywne aktu komunikacyjnego:

	Kontekst (Context)	
Mówiący (Addresser)	Komunikat (Message)	Adresat (Addressee)
	Kontakt (Contact)	
	Kod (Code)	

Znaczenie poszczególnych czynników konstytutywnych:

1. **Mówiący** to osoba **przekazująca komunikat słowny**; osoba, która „**koduje**” komunikat.
2. **Komunikat** jest to **treść przekazu werbalnego**. Aby treść była zrozumiała ważny jest kontekst do którego odnoszą się nadawca i odbiorca.
3. **Kontekst** jest to **rzeczywistość, której dotyczy akt komunikowania**; nośnikiem sekwencji informacji jest w nim komunikat mówiony przesyłany przez mówiącego.

4. **Kod** jest to składający się **ze znaków system znaczeniowy**; jego **reguły semantyczno-syntaktyczne** umożliwiają właściwy odbiór komunikatu. Kod jest **systemem znaczeń wspólnym dla partnerów** aktu komunikacji werbalnej.
5. **Kontakt** to **fizyczny kanał i psychiczny związek** między mówiącym i adresatem. Umożliwia on **nawiązanie i kontynuowanie** procesu komunikowania.
6. **Adresat** to osoba **odbierająca komunikat**; osoba, która „**dekoduje**” komunikat.

❖ **Funkcje komunikacji werbalnej:**

	Referencyjna (<i>Referential</i>)	
Ekspresywna (<i>Expressive</i>)	Poetycka (<i>Poetic</i>)	Konatywna (<i>Conative</i>)
	Fatyczna (<i>Phatic</i>)	
	Metajęzykowa (<i>Metalingual</i>)	

Funkcje komunikacji werbalnej w każdym akcie mowy występują **w określonym – odmiennym - porządku hierarchicznym.**

Znaczenia funkcji komunikacji werbalnej:

1. **Funkcja ekspresywna** zwana też funkcją **emotywną**, opisuje **związek komunikatu z mówiącym**; jej zadaniem jest **wywarcie wrażenia pewnej emocji**.
„[...] wskazuje ona bezpośrednio **wyrażenie postawy mówiącego wobec tego, o czym on mówi**” [Jakobson, 1976, s. 28].
2. **Funkcja referencyjna** zwana też **oznaczającą lub poznawczą**, związana jest z kontekstem; służy do **kierowania myśli uczestników aktu komunikacji ku określonym przedmiotom i zjawiskom oraz ich nazywaniu**.
3. **Funkcja poetycka** odnosi się do **tekstu komunikatu**, między innymi **jego struktury gramatycznej i właściwości fonetycznych**.
4. **Funkcja fatyczna** oznacza **ciągłe utrzymywanie otwartych kanałów komunikacyjnych** dzięki ustaleniu i podtrzymywaniu kontaktu komunikacyjnego między mówiącym i adresatem; **potwierdza ona, że akt komunikacji ma w rzeczywistości miejsce**.
5. **Funkcja metajęzykowa** jest funkcją służącą **do identyfikacji aktualnie wykorzystywanego kodu komunikacyjnego**.
6. **Funkcja konatywna** odnosi się **do wrażenia, jakie wywarł komunikat na adresacie**; innymi słowy, **służy ona do oddziaływania na zachowania adresata** (na jego myśli, uczucia, nastroje itp.).

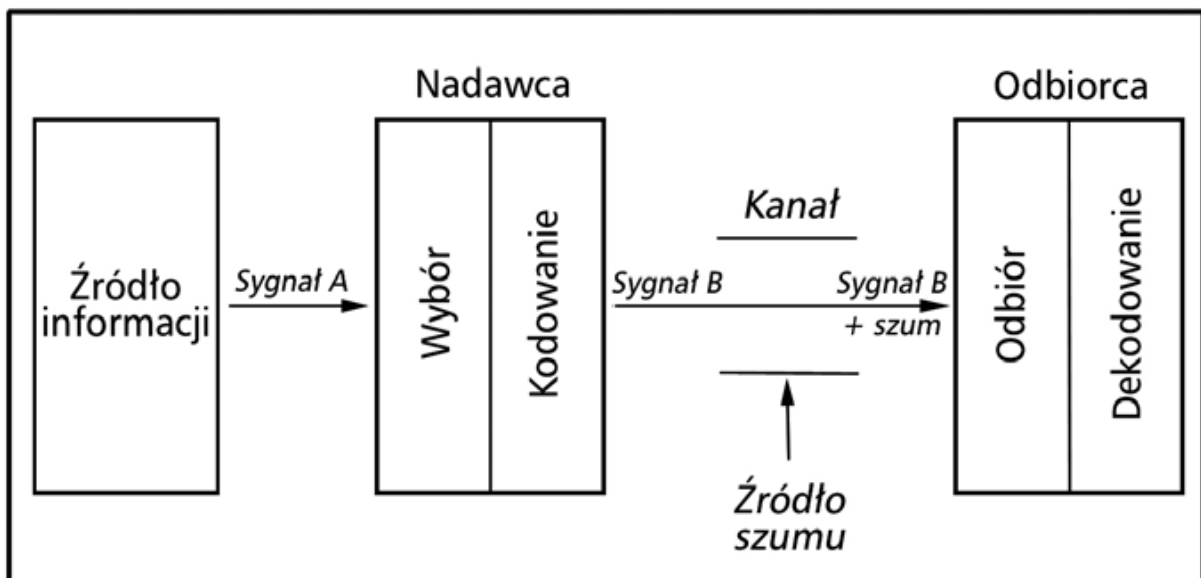
B. MODEL KOMUNIKACJI LEVÝ'EGO (1963)

- mówi o specyficznym rodzaju komunikacji werbalnej – o **komunikacji literackiej**.

„Komunikacja literacka jest **to społeczne funkcjonowanie dzieła literackiego jako przekazu adresowanego przez autora do określonej publiczności**, a więc tak czy inaczej związanego z jej oczekiwaniami ideowo-estetycznymi; **potem jednak żyjącego w nieprzeliczonych lekturach poza tym pierwotnym układem odniesienia w okolicznościach społeczno-kulturowych odległych – czasowo i przestrzennie – od sytuacji nadawania**. Proces komunikacji literackiej bywa rozważany bądź **w aspekcie pisarza i jego inicjatywy komunikacyjnej**, bądź **w aspekcie dzieła, czyli wewnątrz tekstowej sytuacji komunikacyjnej**, jaką w sobie niesie, bądź przede wszystkim – **w aspekcie odbiorców, w których realizują się funkcje dzieła literackiego**, a więc jego zdolności do zaspokajania potrzeb duchowych ludzi, którzy je czytają, a zarazem do wywoływania nowych potrzeb, oczekiwań i aspiracji czytelnicznych” [Sławiński, 1999, s. 116].

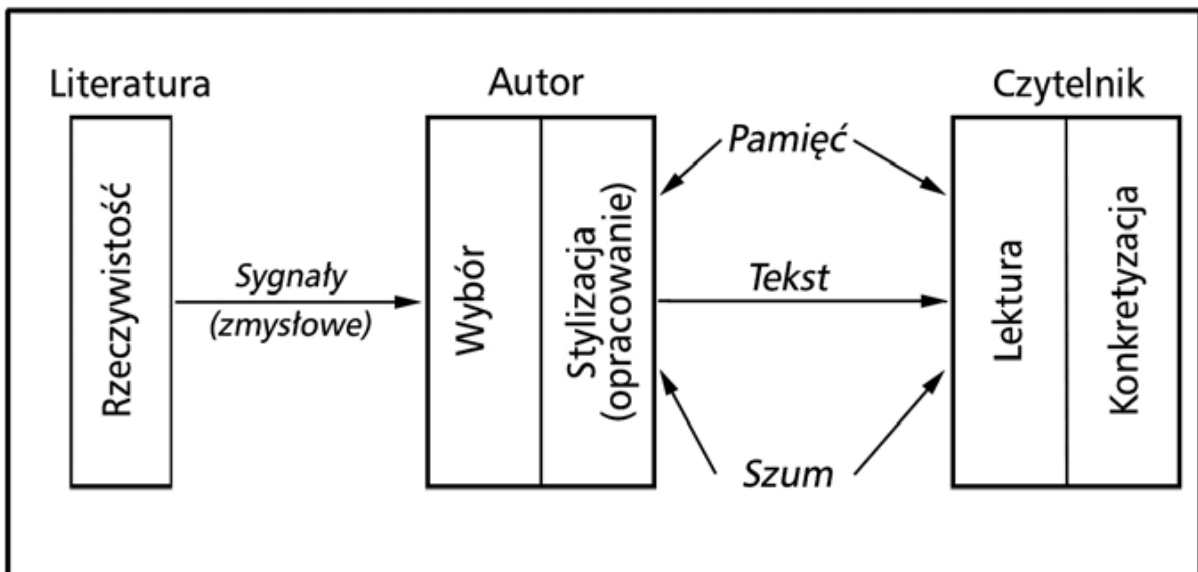
- W literaturze funkcjonuje **wiele ciągów komunikacyjnych** o różnym stopniu złożoności. **Początkowym ogniwem** zawsze jest **stworzenie dzieła literackiego**, a **ostatnim – zrozumienie go przez czytelnika**.

❖ **Ogólny model ciągu komunikacyjnego Levy’ego**, bazującego na modelu Shannona.

Levy **dodał** do modelu Shannona **pierwotne źródło informacji** – nadawca, zanim nada swój komunikat (sygnał), korzysta też z zewnętrznych źródeł informacji (wybiera odpowiednie treści, idee itp.).

❖ Model komunikacji literackiej Levy'ego (1976)

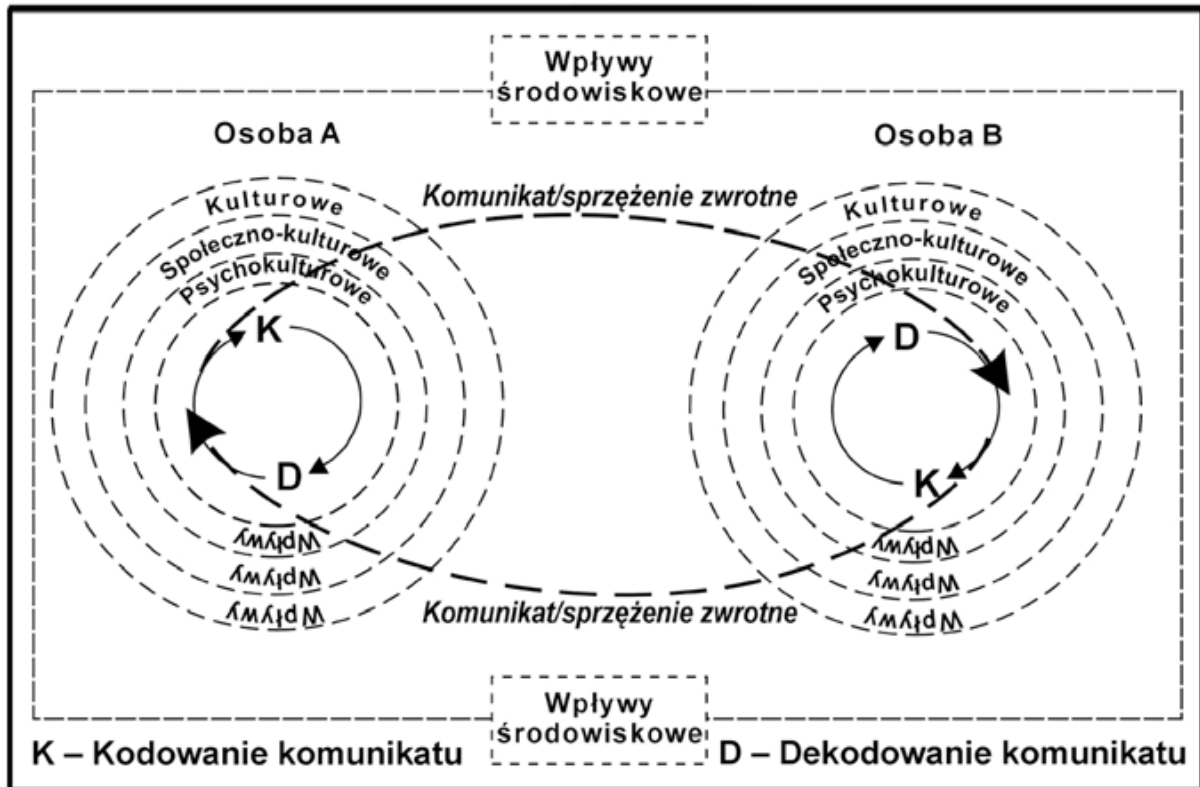

- Model ten jest **adaptacją modelu ogólnego komunikacji**.
- Występują w nim **trzy elementy strukturalne: literatura, autor oraz czytelnik**.
- w procesie komunikacji literackiej **źródło informacji stanowią elementy obiektywnej rzeczywistości i subiektywnego doświadczenia**,
- **autor** (nadawca) **wybiera określone elementy** ze źródła informacji, a następnie je **przekształca w celu wyrażenia ich za pomocą języka** (stylizacja - kodowanie),
- **środkiem technicznym** (kanałem) przekazywania komunikatu literackiego jest **tekst utworu**; tekst **złożony jest z liter** (system sygnałów), które ...
- **czytelnik** odbiera tekst **poprzez lekturę**,
- dokonuje jego **interpretacji** (dekodowanie),
- **czasami interpretuje tekst niedokładnie** (szum), np. w przypadku braku znajomości historycznego kontekstu utworu [Levý, 1976, s. 75].

C. MODEL KOMUNIKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ GUDYKUNSTA I KIMA (1984)

- jest **zogniskowany wokół aktu komunikacyjnego** przeniesionego **w sferę transakcyjnego oddziaływania dwóch osób** (osoby A i osoby B),
- **koncentruje się na prezentacji oddziaływań wpływów społeczno-kulturowych na proces komunikacji**,
- **koła** przedstawione na schemacie **reprezentują uczestników procesu komunikacyjnego**,
- **prostokąt wpływów środowiskowych** został przedstawiony **linią przerywaną**, ponieważ **środowisko, w którym komunikacja międzykulturowa ma miejsce, nie jest systemem zamkniętym – co to znaczy?**

- **wpływy kulturowe, społeczno-kulturowe, psychokulturowe oraz wpływy osobiste** działają jako filtry poznawcze, ograniczające proces postrzegania i oceniania komunikatów [Gudykunst i Kim, 1984],
- **tak jak w modelu kołowym Schramma**, model komunikacji Gudykunsta i Kima **akcentuje** występowanie **sprzężenia zwrotnego**, a także **kołowy charakter** procesu komunikacyjnego oraz **wymienność ról**.

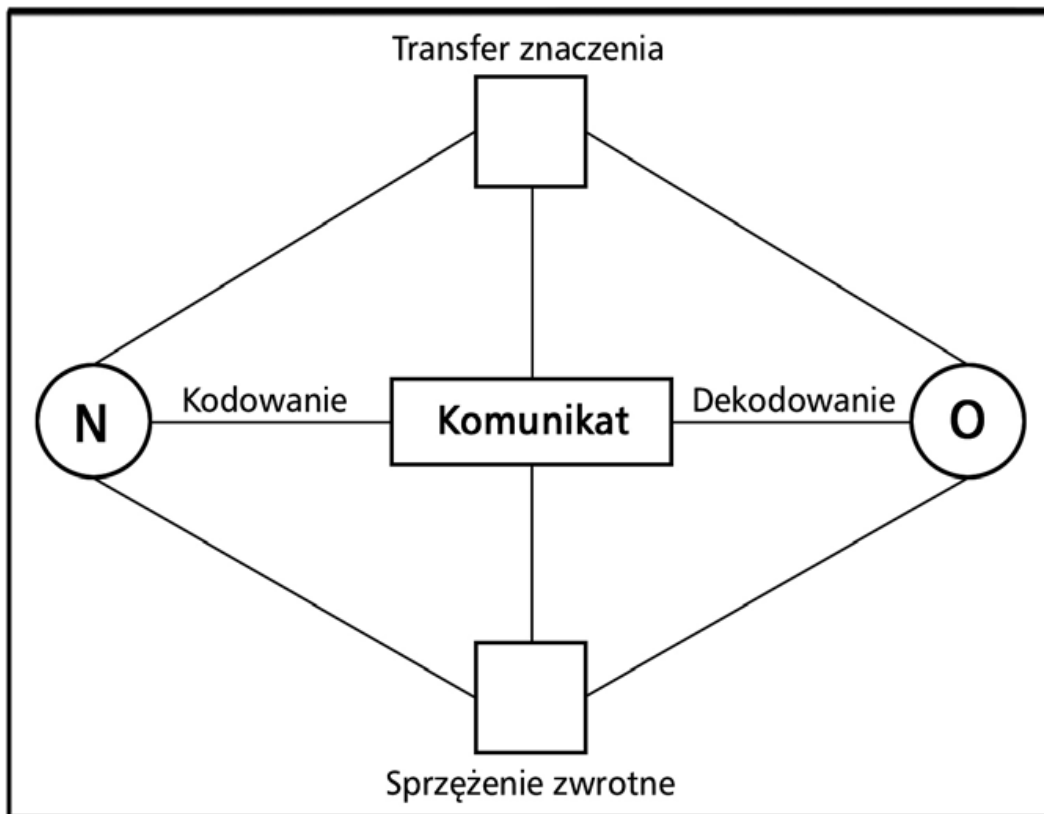

D. MODELE KOMUNIKACJI BOWMANA (1999)

D.1. TRANSMISYJNY MODEL KOMUNIKACJI BOWMANA

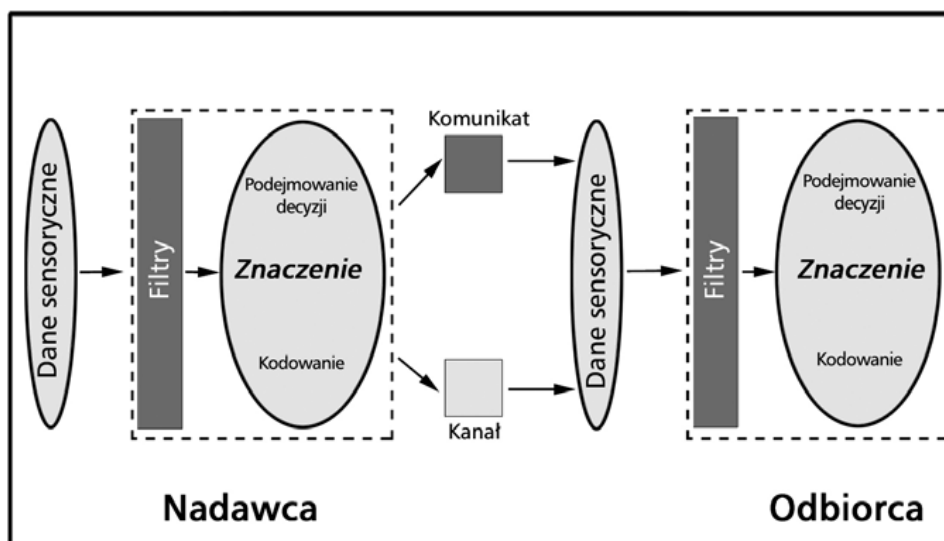
- można w nim wyróżnić sześć składowych procesu komunikacyjnego:

- nadawcę,
- komunikat,
- kodowanie,
- odbiorcę,
- dekodowanie,
- sprzężenie zwrotne.

- nadawca (N)** dokonuje **kodowania swoich myśli i odczuć** w postaci komunikatu.
- następnie **komunikat jest dekodowany** przez odbiorcę (O),
- odbiorca dostarcza **sprężenia zwrotnego**,
- jeżeli komunikacja między nimi jest **skuteczna**, to jej wynikiem jest **transfer znaczenia** (*transfer of meaning*) [Bowman, 1999]. **Co to jest transfer znaczenia?**

D.2. SYSTEMOWO-PROCESOWY MODEL KOMUNIKACJI BOWMANA

- komunikacja to **proces tworzenia** (generowania) **znaczeń** między co najmniej dwiema osobami (nadawcą i odbiorcą) i **dzielenia się nimi** za pośrednictwem przekazywanych komunikatów;
- **znaczenie dla nadawcy ma swój początek w danych sensorycznych**. Dane te stanowi **informacja zebrana dzięki wykorzystaniu pięciu systemów zmysłowych**, tj. dzięki:
  - widzeniu,
  - słyszeniu,
  - dotykaniu,
  - wąchaniu i
  - smakowaniu.
- **dane sensoryczne są następnie filtrowane** przez nadawcę, czyli przez jego:
  - przekonania,
  - system wartości,
  - genetyczne i wyuczone wzorce zachowań,
  - bieżące stany fizyczne i emocjonalne.
- następnie **nadawca dokonuje zakodowania informacji w formie komunikatu**,
- wybiera **odpowiedni kanał** jego transmisji do odbiorcy lub odbiorców,
- **komunikat i kanał stają się nowymi danymi sensorycznymi** dla każdego odbiorcy,
- **odbiorca wykorzystuje swoje własne filtry** do zrozumienia znaczenia komunikatu.

Wiadomość dostarczona w komunikacji bezpośredniej, tzn. w akcie komunikacji typu „twarzą w twarz” może być interpretowana inaczej niż te same słowa przekazane drogą telefoniczną lub pisemną.

- **znaczenie komunikatu jest wydobywane (wykrywane) przez odpowiedź odbiorcy** – choć nie widać tego na graficznej prezentacji modelu.